

Ministerul Educației

art Klett

Cleopatra Mihăilescu
Tudora Pițilă

4

Istorie

Clasa a IV-a

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!“ strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Prezentarea manualului

Manualul este structurat în patru unități de învățare, ce prezintă, într-un mod atractiv și prietenos, conținuturile din cele trei domenii din programa școlară: „Trecutul și prezentul din jurul nostru“, „Epoci, evenimente și personalități“ și „Cultură și patrimoniu“.

O unitate de învățare cuprinde lecții de predare, o lecție de recapitulare, o lecție de evaluare, o lectură relevantă pentru conținutul tratat, activități de ameliorare/dezvoltare.

Instrucțiuni de utilizare a manualului

Manualul cuprinde:
varianta tipărită
+

varianta digitală similară cu cea tipărită, având în plus peste 100 de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul de a spori valoarea cognitivă.

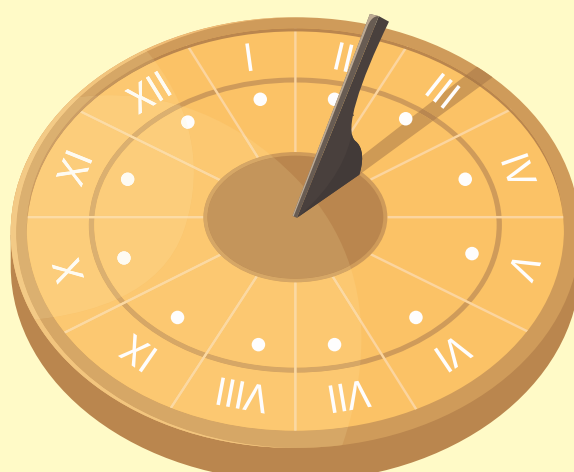
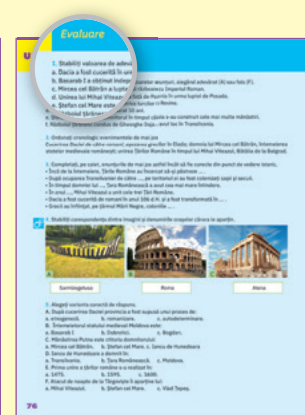
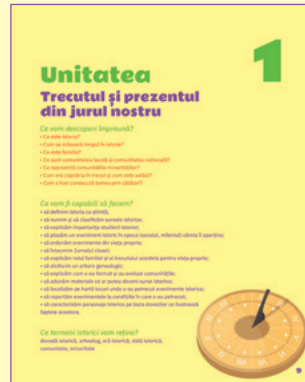
Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri și sunt simbolizate pe parcursul manualului astfel:

 AMII static, de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative

 Activitate animată, filmuleț sau scurtă animație

 Activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

În debutul versiunii digitale a manualului, sunt prezente instrucțiuni detaliate cu privire la structura meniului și la modul de navigare.

Leția de predare-învățare cuprinde o serie de rubrici care se completează reciproc, oferind o viziune integrată asupra temelor abordate.

Album istoric

Concepută sub forma unui minialbum, ce conține fotografii, reproduceri de artă, fotocopii ale unor documente ș.a., rubrica îl familiarizează pe elev cu evenimentele, monumentele sau cu personalități marcante pentru fiecare epocă și spațiu istoric în parte.

Știm

Este rubrica de la care se pornește și care actualizează informații pe care elevul le știe deja.

Vrem să știm

În cadrul acestei rubrici se oferă informații despre ceea ce elevul urmează să afle în lecția respectivă.

Descoperim

Rubrica introduce, într-o manieră simplă, noile conținuturi pe care copiii le vor descoperi treptat printr-o serie de activități aflate la îndemâna lor: activități în perechi, lectura unor texte sau observarea unor imagini reprezentative, lucrul cu harta.

Izvoare istorice

Rubrica reprezintă o invitație în studiul unor izvoare istorice scrise, contemporane cu evenimentele sau cu personalitățile istorice studiate.

Reținem

Rubrica prezintă informații despre noul conținut, evidențiindu-se cuvintele-cheie.

Aplicăm

În această secvență se propun diverse teme de lucru, iar activitățile individuale, în perechi sau pe grupe urmăresc să sublinieze ceea ce elevii au dobândit în raport cu competențele vizate.

Portofoliu

Portofoliul, metodă cu dublu scop, de învățare și de evaluare, își propune atingerea unor competențe precum explorarea surselor relevante pentru înțelegerea unor evenimente din trecut și din prezent, dar și realizarea legăturilor inter și transdisciplinare.

Metodele complementare de evaluare utilizate sunt: portofoliul, proiectul, observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor (scara de apreciere, lista de control), investigația, autoevaluarea.

Proiect

Scara de apreciere

Activitate	Da	Da, parțial
1. S-a realizat proiectul în termenul stabilit.		
2. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		
3. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		
4. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		
5. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		

Activități de ameliorare/dezvoltare

Scara de apreciere

Activitate	Da	Da, parțial
1. S-a realizat proiectul în termenul stabilit.		
2. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		
3. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		
4. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		
5. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		

Investigație

Scara de apreciere

Activitate	Da	Da, parțial
1. S-a realizat proiectul în termenul stabilit.		
2. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		
3. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		
4. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		
5. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		

Activități de ameliorare/dezvoltare

Scara de apreciere

Activitate	Da	Da, parțial
1. S-a realizat proiectul în termenul stabilit.		
2. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		
3. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		
4. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		
5. S-a realizat proiectul în conformitate cu cerințele.		

Unitatea 1. Trecutul și prezentul

din jurul nostru 9

(1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3)

1. Ce este istoria? 10

2. Timpul istoric și mediul geografic 12

3. Familia. Arborele genealogic 14

4. Comunitatea locală și națională.

Comunități ale minorităților pe teritoriul României 18

5. Copilăria de ieri și de azi 22

6. Popoare de ieri și de azi 24

7. Cunoașterea lumii prin călători 28

Recapitulare 32

Exploratori și călătorii celebre (Proiect) 34

Evaluare 35

Activități de ameliorare/dezvoltare 36

Unitatea 2. Epoci istorice. Evenimente, personalități, locuri istorice (I).

Antichitatea și Evul Mediu 37

(1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3)

1. Grecii – prima civilizație a Europei. 38

2. Dacii și romanii. Întemeierea poporului român 42

3. Întemeietorii statelor medievale românești.

Gelu. Dragoș. Basarab 46

4. Figuri legendare ale Țării Românești.

Mircea cel Bătrân (1386 – 1418) 50

5. Vlad Țepeș (1448, 1456 – 1462, 1476) 54

6. Ștefan cel Mare (1457 – 1504) 56

7. Iancu de Hunedoara (1441 – 1456) 60

8. Mihai Viteazul (1593 – 1601) 64

9. Transilvania – spațiu multiethnic. Sat și oraș în Evul Mediu.

Despre personalitățile minorităților 68

Recapitulare 72

Îmi place să învăț la istorie! Jocuri didactice recapitulative . . 74

Evaluare 76

Investigație. 78

1. Localizarea în timp și în spațiu a evenimentelor istorice studiate

1.1. Ordonarea cronologică
a unor evenimente din
viața familiei, a faptelor
prezentate într-o situație
de învățare

1.2. Localizarea în spațiu a
evenimentelor istorice

1.3. Recunoașterea preocupării
oamenilor pentru raportarea
la timp și spațiu

2. Explorarea surselor relevante pentru a înțelege fapte și evenimente din trecut și din prezent

2.1. Identificarea de surse
istorice utilizând o varietate
de instrumente, inclusiv
tehnologiile de informare și
comunicare

2.2. Aplicarea unor procedee
simple de analiză a surselor
pentru a identifica informații
variate despre trecut

2.3. Identificarea, pe baza
surselor, a cauzelor,
a consecințelor și a
elementelor care s-au
schimbat sau nu într-o
anumită perioadă de timp

3. Utilizarea termenilor istorici în diferite situații de comunicare

3.1. Recunoașterea unor
termeni istorici în cadrul
unor surse accesibile

3.2. Utilizarea corectă a
termenilor istorici accesibili
în situații de comunicare
orală și scrisă

Unitatea 3. Epoci istorice. Evenimente, personalități, locuri istorice (II). Epoca modernă și Epoca contemporană . . . 79

(1.2, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3)

1. Alexandru Ioan Cuza și Unirea Principatelor Române (1859) . . .	80
2. Cucerirea independenței (1877 – 1878) în timpul regelui Carol I . . .	84
3. Eroii ai Primului Război Mondial (1914 – 1918)	88
4. Regele Ferdinand și Marea Unire.	92
5. România la cumpăna dintre milenii	96
Recapitulare	100
Îmi place să învăț la istorie! Jocuri didactice recapitulative . . .	102
Evaluare	103
Activități de ameliorare/dezvoltare	104

Unitatea 4. Cultură și patrimoniu 105

(1.3, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3)

1. Locuri istorice în comunitate	106
2. Construcții religioase și ctitorii lor	108
3. Monumente și locuri istorice incluse în Patrimoniul UNESCO	110
Recapitulare	114
Evaluare	116
Activități de ameliorare/dezvoltare	117
<i>Recapitulare finală</i>	118
<i>Evaluare finală</i>	122
<i>Autoevaluare finală</i>	124
Activități de ameliorare/dezvoltare	125
<i>Dicționar</i>	126
<i>Recomandări de lectură</i>	128

4. Formarea imaginii pozitive despre sine și despre ceilalți

- 4.1. Determinarea semnificației
unor evenimente din trecut
și din prezent
- 4.2. Recunoașterea
asemănărilor și deosebirilor
dintre sine și celălalt, dintre
persoane și grupuri
- 4.3. Manifestarea unei atitudini
deschise în cazul unor situații
care presupun comunicarea

Copile drag,

Pornim împreună într-o călătorie fascinantă, plimbându-ne, cu ochii minții, prin locuri de legendă, cunoscând oameni deosebiți care au influențat soarta lumii. Vom împărtăși lucruri valoroase despre familie și despre locul unde ne-am născut sau trăim, despre ceea ce ne definește ca popor și ca țară, despre valori și credință, despre adevăr și cultură.

Pentru început îți propunem o activitate pe care o vei derula pe parcursul întregului an școlar, și anume organizarea unui PORTOFOLIU.

CE reprezintă un PORTOFOLIU?

- o mapă în care vei aduna lucrări indicate în cadrul rubricii cu același nume: fișe de lectură, imagini, hărți, desene, afișe/postere, compuneri și alte materiale care te reprezintă.

CÂND vei face?

- pe parcursul întregului an școlar.

CUM vei face?

- vei realiza și vei aduna materialele indicate de învățător, pe cele solicitate în rubrica **Portofoliu** sau pe cele rezultate din alte activități desfășurate la orele de istorie, pe care le consideri valoroase.

CU ce scop vei face?

- vei urmări constant cum progresezi sau ce anume trebuie să aprofundezi sau să repeți.

CE materiale vei folosi?

- o mapă sau un dosar;
- foarfecă, lipici, perforator, creioane colorate/carioci;
- coli albe de hârtie, hârtie glasă/carton colorat ș.a.

VEI REUȘI dacă ...

- vei lucra cu interes, folosindu-ți creativitatea;
- vei respecta termenele;
- vei prezenta produsul pentru evaluare într-un mod original.

Succes!

1

Unitatea

Trecutul și prezentul din jurul nostru

Ce vom descoperi împreună?

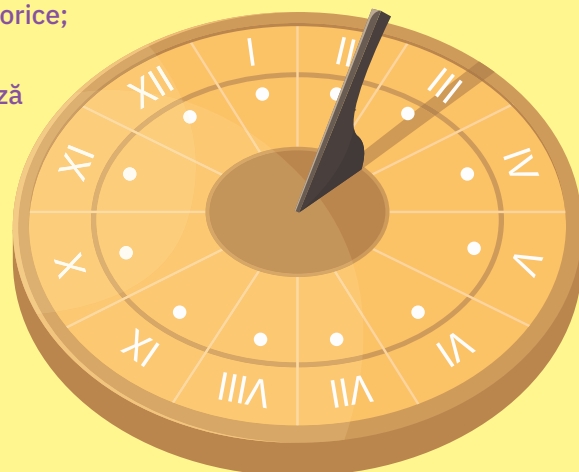
- Ce este istoria?
- Cum se măsoară timpul în istorie?
- Ce este familia?
- Ce sunt comunitatea locală și comunitatea națională?
- Ce reprezintă comunitățile minorităților?
- Cum era copilăria în trecut și cum este astăzi?
- Cum a fost cunoscută lumea prin călători?

Ce vom fi capabili să facem?

- să definim istoria ca știință;
- să numim și să clasificăm sursele istorice;
- să explicăm importanța studierii istoriei;
- să plasăm un eveniment istoric în epoca (secolul, mileniul) căreia îi aparține;
- să ordonăm evenimente din viața proprie;
- să întocmim Jurnalul clasei;
- să explicăm rolul familiei și al trecutului acesteia pentru viața proprie;
- să alcătuim un arbore genealogic;
- să explicăm cum s-au format și au evoluat comunitățile;
- să adunăm materiale ce ar putea deveni surse istorice;
- să localizăm, pe hartă, locuri unde s-au petrecut evenimente istorice;
- să raportăm evenimentele la condițiile în care s-au petrecut;
- să caracterizăm personaje istorice pe baza dovezilor ce ilustrează faptele acestora.

Ce termeni istorici vom reține?

sursă istorică, arheolog, eră istorică, dată istorică, comunitate, minoritate

Album istoric

Fig. 1. Săpături arheologice

Fig. 2. Arheolog care restaurează și datează obiectele descoperite

Fig. 3. Muzeul Național de Istorie a României (București)

Fig. 4. Vizită într-un muzeu de istorie

Fig. 5. Obiecte expuse în muzeu

Fig. 6. Bibliotecă în care se păstrează manuscrise vechi

Știm

- Dintotdeauna, oamenii au dorit să cunoască trecutul familiei lor, al neamului din care fac parte.
- Ei au căutat informații, indicii lăsate de înaintași, pe care le-au interpretat și le-au făcut cunoscute semenilor.

Vrem să știm

- Ce studiază istoria, ca știință?
- Cum se numesc oamenii care studiază istoria?
- Ce indicii ne transmit informații pe baza cărora putem reconstitui trecutul?

Izvoare istorice

„Istoria este cea dintâi carte a unei nații. Într-însa ea își vede trecutul, prezentul și viitorul.“

Nicolae Bălcescu (1819 – 1852),
istoric român

Descoperim

- Priviți imaginile din **Albumul istoric** și precizați activitățile ilustrate în fig. 1 și 2.
- Numiți locurile în care se păstrează obiectele din fig. 5 și 6.
- Menționați și alte obiecte care pot fi expuse într-un muzeu (fig. 3).

Reținem

Ce este istoria?

Istoria este știința care studiază evoluția societății omenești de la origini și până în prezent. Istoria ne arată cum au trăit oamenii din toate timpurile, cum și-au făurit unelte, arme și adăposturi. Istoria ne povestește despre ocupațiile oamenilor, despre cum s-au organizat, despre faptele cele mai importante care s-au petrecut și despre cei mai de seamă conducători. Oamenii care studiază și scriu despre toate acestea se numesc **istorici**.

Reținem

Cum se studiază istoria?

Reconstituirea istoriei se realizează cu ajutorul dovezilor sau a **surselor istorice**.

Sursele istorice se împart în două categorii: **scrise**, în care intră documentele, hărțile (fig. 7), inscripțiile (fig. 8) și monedele (fig. 9), și **nescrise**, care cuprind armele, podoabele și obiectele din diverse materiale, cum ar fi de exemplu vasele din ceramică (fig. 10).

Descoperirea surselor istorice se face de către **arheologi**, care, în urma săpăturilor arheologice și a analizelor de laborator (fig. 1 și 2), furnizează informații importante istoricilor. Multe dintre aceste descoperiri se păstrează în muzee (fig. 4), în biblioteci (fig. 6) și în arhive.

Fig. 7. Hartă veche

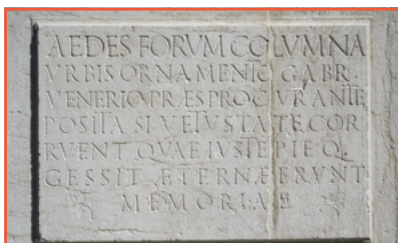

Fig. 8. Inscripție în piatră

Fig. 9. Monede antice

Aplicăm

1. Dați exemple de surse istorice pe care le-ați văzut:

- într-un muzeu;
- într-un castel.

Grupați-le în funcție de tipul lor (scrise sau nescrise).

2. Explicați importanța studierii istoriei, pornind de la enunțul dat.

„Istoria iaste dascălul tuturor lucrurilor, că ea nu numai cu cuvinte, ci și cu pilde adeverează cele ce învață.“

Samuil Micu (1745 – 1806), istoric

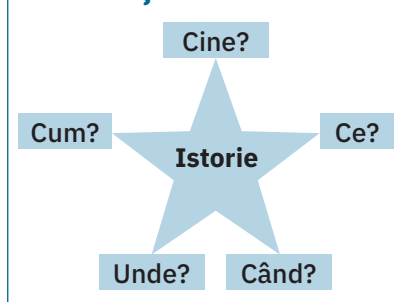
3. Activitate în echipă

- Realizați, în clasă, o mică expoziție de monede și bancnote vechi, ieșite din uz (care nu se mai folosesc).
- Notați, pe un bilețel, sub fiecare exponat, perioada în care a fost folosit.

Fig. 10. Vase de ceramică

Steluța întrebărilor

Am învățat

- Istoria este știința care se ocupă cu studierea trecutului omenirii.
- Istoricii reconstituie evenimentele petrecute pe baza surselor istorice, scrise și nescrise.

Portofoliu

Colecționați ilustrate și pliante aparținând unor muzee care înfățișează diferite izvoare istorice.

Album istoric

Fig. 1. Ceas solar

Fig. 2. Ceas cu apă

Fig. 3. Clepsidră

Fig. 4. Orologiu

Fig. 5. Ceas mecanic

Știm

- Timpul se măsoară în secunde, minute, ore, zile, săptămâni, luni, ani, secole și milenii.
- Mediul înconjurător reprezintă totalitatea condițiilor naturale (temperatură, relief, apă, sol etc.) de pe pământ sau dintr-o regiune a acestuia, în care ființele și lucrurile evoluează.

Vrem să știm

- Cum se măsoară timpul în istorie?
- În ce mod influențează mediul geografic viața oamenilor?
- Cum a evoluat omul de la o perioadă la alta?

Izvoare istorice

„Viața unui neam este adeseori hotărâtă [...] de către aria geografică pe care a trebuit să se dezvolte.“

Nicolae Iorga (1871 – 1940), istoric

Descoperim

- Priviți fig. 1 – 5 în care este prezentată o scurtă „istorie“ a instrumentelor de măsurare a timpului.
- Discutați despre modul de utilizare a fiecărui obiect și despre precizia acestuia.
- Selectați, din enciclopedii sau de pe internet, alte informații cu privire la măsurarea timpului.
- Priviți fig. 7 – 9 de la pagina 13 și discutați despre modul în care viața oamenilor este influențată de mediul geografic și climatic în care trăiesc.

Reținem

Pentru a putea să studiem trecutul, este necesar să cunoaștem două repere importante: **timpul** când s-a petrecut un eveniment și **locul** unde s-a desfășurat acesta.

Momentul în care s-a desfășurat un eveniment în istorie poartă numele de **dată istorică**, iar succesiunea evenimentelor istorice, așezate în ordinea în care s-au petrecut, se numește **cronologie**.

În istorie, timpul a fost împărțit în două mari perioade, numite **ere**, luându-se ca eveniment de referință anul nașterii lui Isus Hristos: era de dinainte de Hristos (î.H.) și era de după Hristos (d.H.). Localizarea evenimentelor istorice se realizează cu ajutorul **hărților**.

Pentru o mai bună încadrare a evenimentelor, istoricii au împărțit timpul istoric în **epoci istorice**, perioade lungi de timp care prezintă anumite trăsături caracteristice.

Reținem

În funcție de aceste trăsături, timpul a fost delimitat în cinci mari epoci: Epoca străveche (Preistoria), Epoca Antică, Epoca medievală (Evul Mediu), Epoca modernă și Epoca contemporană (fig. 6). Omului i-au trebuit milioane de ani de evoluție pentru a ajunge la limita dintre cele două ere. La început, oamenii trăiau organizați în cete, ginți sau triburi, se hrăneau cu ceea ce le oferea natura și se adăposteau în peșteri și păduri. Odată cu descoperirea focului, omul a reușit să-și confecționeze primele unelte și arme din bronz, apoi din fier, și și-a ridicat primele adăposturi.

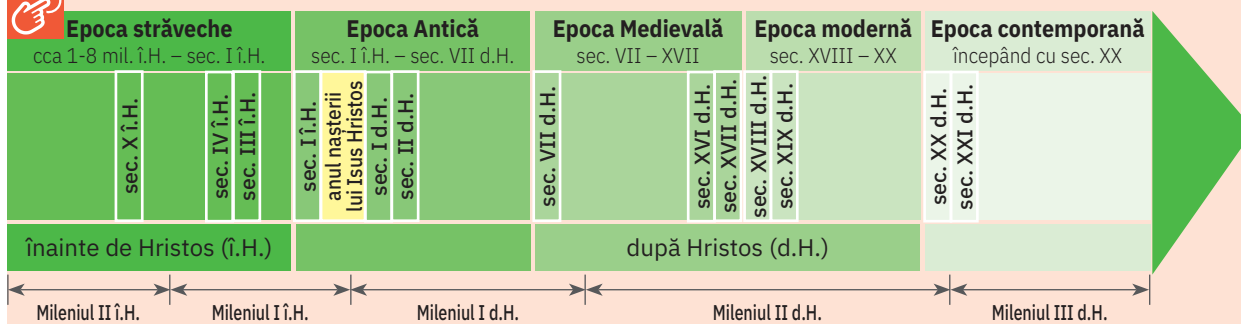

Fig. 6. Împărțirea timpului istoric în epoci

Viața oamenilor a fost și este influențată de mediul geografic și climatic în care trăiesc. Ei au fost nevoiți să se adapteze în permanență condițiilor naturale, iar ocupațiile și gospodăriile lor sunt diferite în funcție de relieful zonei în care trăiesc, de climă, de existența unor surse de apă (fig. 7 – 9) etc.

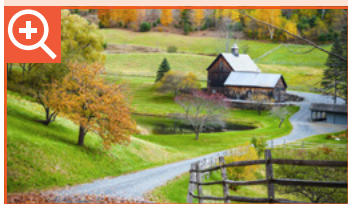

Fig. 7. Locuință din zona de deal

Fig. 8. Locuință din zona polară

Fig. 9. Locuințe din deșert

Aplicăm

Activitate în echipă

- Întocmiți un Jurnal al clasei în care să notați, în ordine cronologică, cele mai importante evenimente din viața colectivului vostru.
- Realizați sau strângeți fotografiile sugestive ale fiecărui eveniment (din colecția personală și cu acordul părinților), fișe de observații, concluzii, impresii, precum și diplome care să completeze informațiile notate.

Am învățat

- Un eveniment istoric se desfășoară într-un anumit moment și într-un anumit spațiu geografic.
- Timpul istoric a fost împărțit în funcție de anumite caracteristici în epoci istorice.
- Între viața omului și mediul geografic în care trăiește există o strânsă legătură.